

СРЪБСКИЯТ ЕЗИК ПРЕЗ ИСТОРИЯТА

Божо Чорич (Белградски университет)

В работe проследжават се етапи и характерни особености в развитието на сръбския език, започвайки с периода на прото-славянския език, който лежи в основата на сръбския. Изследването акцентира фактори, които оказали влияние на облика на съвременния сръбския език.

The paper deals with the stages and characteristics of Serbian language through the centuries beginning with the Proto-Slavic (or common Slavic) language that Serbian language stemmed from. The study emphasizes the factors that have shaped modern Serbian language.

1. Дълбоките корени на сръбския език отвеждат към общия славянски език, който се е говорил в прародината на север от Карпатите. От този далечен период не са останали никакви писмени следи и нашите познания за структурата на общия славянски език са резултат от лингвистични реконструкции на базата на сравнение между по-късните живи славянски езици. Този хипотетичен езиков идиом в науката обикновено се нарича *праславянски език*. След разпадането на праславянската общност се разпада и нейният език, и то на три групи: *източна, западна и южна*. Ясно открояват се езикови особености на южната група насочват към съществуването на южнославянски праезик. Този езиков идиом в резултат на последвалите миграции на славянското население се разделя на *западноюжнославянски* и *източноюжнославянски праезик*. Корените си сръбският език води от западната част на южнославянския праезик.

За историята на отделните славянски езици изключително значение има създаването на славянската писменост през седмото десетилетие на IX в. Следователно от разпадането на праславянската езикова общност до създаването на азбуката не минава много време и така в най-старите западни славянски преводи на богослужебни книги (X–XI в.) намираме езикова структура, близка до праславянския език, и то до късната му фаза на развитие. Всъщност в тези книги откриваме първия *славянски книжовен език*, най-често познат под името *старославянски език*¹. Той има функцията на книжовен език в целия славянски свят, което значи, че на славянската ези-

¹ Старославянски език – установен в сръбското езикознание термин за назоваване на Кирило-Методиевия език. – Б. р.

кова територия са съществували два езикови идиома за различни цели: на единия (старославянски) се пише, преписва, проповядва, пее, а на другия (народен) се осъществява всекидневната комуникация. Първият, съобразно с функцията си, не се променя като цяло, докато другият търпи спонтанно развитие. Проследяването на развитието на сръбския език е затруднено от липсата на писмени паметници: най-старите запазени писмени документи на сръбски език са от края на XII в. В този доисторически период на сръбския език (от разпадането на праезика до края на XII в.) голямо значение за проследяване на историческото му развитие имат странични извори – писмени текстове на старославянски, гръцки и латински, но не са без значение и заемките, топонимите и съвременните диалекти. Събраните данни от такива извори ни помагат за осветляване на доисторическия период от развитието на сръбския език. С появата на писмените следи на сръбския народен език от края на XII в. става възможно по-пространното и по-точно проучване на историята на езика. От това време наблюдаваме две паралелни посоки на развитие на сръбската писменост: едната е на народния сръбски език, а другата – на книжовния (църковнославянския)²; в началото на първата стоят подписите на Стефан Неманя и княз Мирослав от 1186 г. и грамотата на бан Кулин от 1189 г., а в началото на другата – Мирославовото евангелие (края на XII век). Кирилското писмо характеризира и двете направления в развитието.

2. Фонетичната и граматичната структура на прасръбския народен език е до голяма степен унаследена от праславянския език в късната му фаза.

а) прасръбската вокална система е претоварена с голям брой елементи: а, о, у, е, и, ъ, Ъ, ъ, ѣ, ж, ѿ, рѣ, рѣ, лѣ, лѣ. Тази система, представена тук с букви от старославянската кирилица, можем да разделим на две групи: в първата са петте класически вокала – а, о, у, и, е, а в другата са вокали, непознати на съвременния сръбски език. С буквите ж и ѿ са отбелязани вокали с носов изговор (напр. в думите рѣжа и мѿсо); е буквите ъ, Ъ – редуцирани, свръхкратки вокали, т. нар. полугласни, различаващи се помежду си по палаталност: напр. в думата сѣнѣ (сѣвр. сръбско сан) са „твърди“, а в думата дѣнѣ (днешното дан) – „меки“; вокалът ъ („ери“) е с изговор, близък на днешното руско ъ (като в думите мѣслити, дѣлѣ); зад знака ѣ („ям“) се крие вокал, чийто точен изговор ни е трудно да определим, а се намира в думи като мѣра, лѣпота, вѣда (мера/мјера, лепота/лѣпота, беда/бијѣда). По своята функция към тази система принадлежат и сричкообразуващите р и л, в твърд (рѣ, лѣ) и мек вариант (рѣ, лѣ). Тази сложна вокална система (фактически съдържаща 15 единици) се стреми към опростяване. По принцип този процес се развива към опростяване и така вокалите от втората група се уеднаквяват с някои от вокалите от първата група. С това старата пренатоварена система се свежда до далеч по-проста – петчленна (плюс сричкообразуващо р). Този процес, започнал

² Църковнославянски език – в българското езикознание това название означава руска редакция на старобългарския език. – Б. р.

през X–XI век, завършва до края на XV век в преобладаващата част от сръбската езикова територия.

Най-напред носовите гласни изгубват назалната част от артикулацията си и така се изравняват по звучене с вокалите *e* и *y*, което се вижда в примерите *месо* (<мѣсо) и *рука* (<рѣка). Еровите гласни *ъ*, *ь* изчезват от езика в т. нар. „слаба“ позиция (в края на думата и пред сричка с друг вокал), а в т. нар. „силна“ позиция (пред сричка със слаба ерова гласна, под ударение) се уеднаквяват и оттогава в сръбски има само една ерова гласна. От X–XI в. в думите *сънъ* и *дънъ* ще се изговаря само една ерова гласна, и то в средата на думата, където е „силна“, докато в края на думата изчезва, защото в тази си позиция е „слаба“; по този начин от двусричните думи се получават едносрични (*сън* и *дън*). В нашите най-стари текстове този изравнен по гласеж еров вокал се отбелязва със знака *ь* (малък ер), а в писмената традиция се пише същият знак и на мястото на „слабия“ (изчезналия) еров вокал, който не е имал реален изговор, т. е. *сънъ* и *дънъ*.

Сонантичните *p* и *l* твърде рано, още през доисторическия период, също се изравняват помежду си, и то в полза на твърдите варианти, т. е. *p'*, *l'* > *p*, *l*. В сръбските средновековни текстове сричкотворните сонанти се отбелязват с буквената комбинация *p, l + ь* (*пръво*, *тръна*, *вълкок*, *плъти*).

През XII в. вокалът *ы* започва да се изравнява с *и*, така еквивалент на старославянските *мыслити*, *дымъ* са сръбските *мислити*, *дим*.

В края на XIII в. *ѣ* се изравнява с *e* или *и* (*мѣра*, *лѣпота*, *вѣда* (мера/мира, лепота/липота), а малко по-късно и *ије/је* (*дијете*, *дјеца*).

През XIV в. в по-голямата част от сръбските диалекти полугласът (*ь*) преминава в широката гласна *a*: *дън, сън* > *дан, сан*.

В същия век сричкотворният сонант *л* се изравнява най-често с *y*: *гавлъка, слънце* > *јабука, сунце*.

С тези процеси, осъществени през средните векове, се обособява сръбската петчленна вокална система (*a, o, y, e, i*), а *p* в определени позиции може да е сричкообразуващ (носител на ударението).

В консонантизма няма толкова значими промени както във вокализма. Прасръбската консонантна система има следните елементи: *в, ј, м, н, њ, л, љ, р, р'; к, г, п, б, т, д, т', д'; ц, ч; х, (ф), с, з, ш, ж*. От тази система рано се отстранява *p'* чрез изравняване с *p* (*мор'е* > *море*), с което се намалява броят на сонорите, а алвеопалаталните съгласни *t', d'* преминават в африкатите *ћ, ђ* и така се увеличава броят на африкатите (наред с по-ранните *ц, ч* сега се появяват и *ћ, ђ*).

Звукът *ф* липсва в славянски думи (освен в оноματοпеи като *фију, фр/ктати* и подобни). С навлизането на чуждици на Балканите славяните го заменят с подобните звуци *п, б* (*стѣпанъ, стѣванъ*). Чак по-късно, с навлизането на все повече чужди думи с *ф* в състава им, този звук става член на сръбската консонантна система.

През Средновековието сръбският език притежава дваакцентна система (˘, ˘), в която различителна роля имат *дължината* и *мястото* на ударението: *сестрѣ, главѣ, језѣк, нѣрѣд, клѣчи*. Тази система се запазва до

XIV в., когато в по-голямата част на сръбските диалекти настъпват иновационни процеси, които довеждат до възникването на четириакцентна система: " ^ ` ` ' . Стига се до т. нар. новошокавско пренасяне на ударението непосредствено на предходната сричка и така получаваме сѣстра, сѣстрѣ, гла́ва, јѣзик, нáрод, клѣчѣ.

б) И *морфологичната система* на стария сръбски народен говорим език е наследена от праславянския език, но е много усложнена: склонението и спрежението имат голямо число форми и видове. Наред с единствено и множествено число съществува и трето граматично число – двойствено.

В *склонението* на съществителните имена всеки граматически род има по няколко типа склонения с различни окончания. Така например съществителните от мъжки род, които имат пет склонения, в местен падеж ед.ч. имат четири различни окончания: *градъ*, *мжжи*, *сѣню*, *гости*, *камене*. С течение на времето броят на типовете склонения намалява, докато не се стига до един вид промяна на съществителните имена от мъжки род. Основните причини за опростяването на различните видове склонение се състоят в това, че някои падежи имали едни и същи окончания, а и вокалните промени допринасяли за увеличаването на падежите с еднакви окончания. (Разликите в номинатив ед. ч. между *градъ* и *гостѣ* изчезват с изгубването на еровата гласна в края на думата, което повлиява за разширяване на изравняването и сред останалите падежи, чиито окончания са различни.) В своеобразната борба между окончанията победа извоюват тези, към деклинационния тип на които принадлежат най-голям брой съществителни имена, т. е. от типа *градъ*. Що се отнася до съществителните имена от м. р., изключение е местен падеж ед. ч., където се налага окончанието -у на съществителните имена от типа *сѣнь* (броят им в езика е 8). Процесът на опростяване се развива през цялото Средновековие и довежда до това, че сръбският език днес има само три типа склонение на съществителните имена: един – за м. и ср. р., и два – за съществителните имена от ж.р.

До XIV в. в сръбски съществува *двойствено число* (*дуал*), отделна категория за число, която служи за обозначаване на двойка понятия: думите имат специфични форми, ако са стояли до числителното два (оба) и когато са означавали двойка (*ноге*, *руке*). Двойственото число има само три различни окончания: едно – за именителен, винителен и звателен падеж (*женѣ*), второ – за родителен и местен (*жену*), и трето – за дателен и творителен (*женама*). От втората половина на XIV в. в сръбския език двойственото число губи значението си, но формите за изчезналото дв. ч. започват да означават множествено число. Оттогава някои падежи могат да имат най-малко два вида окончания в мн. ч.: наред с предишните форми за мн. ч. са и съответните в дв. ч.: в дателен падеж наред с *женам* (старото мн.ч.), съществува и *женама* (дв. ч. в значение на мн. ч.), по същия начин и в творителен падеж наред с *женами* има и *женама*. Т. е. при старото дв. ч. дателен падеж = творителен падеж, което с изгубването на дв.ч. като категория и включването на окончанията му в мн.ч. води до това, че в тези два падежа съществуват дори три различни форми: *же-*

нам, женами, женама. В сръбски изконно двойствените форми (с характерен завършек на *-ма*) имат значително влияние върху развитието на мн. ч. и при трите рода. В по-голямата част от сръбската езикова територия формите, завършващи на *-ма*, изместват старата форма за мн.ч. и така се стига до характерния синкретизъм на падежите в мн. ч.: дат. пад.= твор. пад. = мест. пад. Остатъци от дв. ч. в мн. ч. наблюдаваме при окончанията *-у/-ију* в род. пад. (*руку, ногу, очију, ушију*) и при конструкциите *два/три/четири човека* (но *пет људи*).

Личното местоимение за 1 л. някога е гласяло *азъ*, от което чрез фонетични промени се получава формата *ја*: ерът е в слаба позиция и отпада, в началото на думата се развива протетично *ј* (*јаз*), а крайната съгласна се изгубва, първоначално при съчетания от типа *јаз знам*, а след това и извън тях. Личните местоимения за 1 и 2 л. в дат. и вин. пад. ед. ч. и мн. ч., а възвратноличното местоимение – в единствено число, имат дълги и кратки форми, но само дателните в ед.ч. *ми, ти, си* са енклитики (без самостоятелно ударение) от самото начало По аналогичен път към споменатите енклитики се присъединяват *му, јој*, а после и във вин. *ме, те, се, га, ју* (*је*), а и в родителен падеж *ме, те, се, га, је*.

За личното местоимение в 3 л. е характерно, че в косвените падежи произлиза от едно (анафорично), а в номинатив от съвсем друго (старо показателно) местоимение *он*. Косвените падежи започвали някога с *ј- (јему)*, а по-късно са заменени с *њ-* (*њему*).

Именителните форми на местоименията *ко* и *што/шта* в началото гласят *къто* и *чъто*. С изчезването на еровата гласна в слаба позиция се появяват групите съгласни *кт-* и *чт-*, които по-нататък се променят по различен начин. Във формата *кто* се стига до метатеза *тко* (днешният вид на това местоимение е относително нов), а във формата *что* протичат дисимилационни процеси (африкатът *ч* вече съдържа експлозивен елемент *т*, който в съседство с другото *т* отпада и така *тшто>што*); формата *шта* преминава в им. пад. от род. пад.

От праславянски са наследени няколко показателни местоимения: *тъ, та, то, онъ, она, оно, овъ, ова, ово* и *сѣ, си, се*. Последното местоимение изчезва от езика преди XVI в., а негови остатъчни форми откриваме в края на наречията от типа *данас, летос, ноћас* (в значение този ден, това лято, тази нощ). Местоимението *тъ* има ерова гласна под ударение, което позволява съществуването ѝ в края на думата, а в съответствие с това – и вокализацията ѝ след XIV в. Впрочем към тези местоимения във всички падежи се е добавяла частицата *и (=јѣ)*, т. е. в им. п. ед. ч. и трите форми могат да бъдат *тај, тај, тој*. Частицата изчезва във всички падежи, с изключение на им. пад. ед. ч. м. р., с което се откроява разликата между м. и ж. р. в им. пад. ед. ч. (*тај:та*). Идентичен е процесът, през който преминават и следващите две местоимения (*онъ, овъ>онај, овај*): формата им е създадена аналогично на местоимението *тај* (техният еров вокал в края е в слаба позиция и би отпаднал, дори и не по аналогия). Първоначалната форма на показателното местоимение *онъ* получава значение

на лично местоимение за 3 л.

Местоимението *сав, сва, све* в праязика гласи *вѣѣ, вѣса, вѣсе*. Днешните форми в им.пад. ед. ч. за ж. и ср. р., както и в косвените падежи, са резултат от метатеза, до която са стига след изгубването на ера в слаба позиция (*вѣса, вѣсе > вса, все > сва, све*). М. р. в им. пад. има силна ерова гласна, която, както би трябвало да се очаква, дава *a* от XIV в. и следователно местоимението, трябва да гласи *вас*. Обаче по пътя на аналогията и този падеж получава форма, съответстваща на другите два рода, както и на по-голямата част от косвените падежи. Очакваната форма намираме в думи като *ваздан, васцели* и др.

Въпросителното местоимение *који, која, које* първоначално е *къи, киа, кок*, което по фонетичен път дава *ки, ка, које*. По аналогия на формата за среден род *које* и на косвените падежи (род.пад. *којега*, дат.пад. *којему* и др.) се получават формите *који, која*.

Прилагателните имат две форми: проста и сложна. Така напр. род. пад. м.р. ед.ч. в първия случай гласи *богата* (като *града*), а във втория – *богатакго* (към кратката форма се добавя съответната форма на анафоричното местоимение). В сръбски още в доисторическия период се стига по фонетичен път до съкращаване на тези дълги форми (чрез отпадане на интервокалното *j*, чрез вокална асимилация и съкращаване): *богатајего > богатаеого > богатааого > богатаго*. Крайното *-аого* търпи влиянието на местоименните форми (*того, кого*) и се получава *-ого*, а краесловното *-о* се заменя в прилагателните имена с *-а* под въздействието на съществителните имена от м. р. Чрез такива процеси в много падежи се заличава разликата между кратките и дългите форми.

В стария сръбски език *числителните имена* от 1 до 4 са склоняеми. Числителните от 5 нагоре не се скланят, като под тяхно влияние престават да се скланят и първите, така че склонението се запазва единствено при числителното *један* (старото *кдѣнѣ, кдѣна, кдѣно*). Числителните от 11 до 19 са пълна синтагма от типа *кдѣнѣ на десете, кдѣна на десете* (забелязана и в старите сръбски паметници до XVI в.). С течение на времето поради фонетични редуции се стига до промяна в структурата на такива синтагматични форми. Първо се редуцира краесловното *e* (*три на десет*), след това и предходното (*три на дест*), а после чрез дисимилация на двата дентални съгласни звука и чрез сливане се получава формата *тринаест*. (В писмените паметници могат да се срещнат различни звукови форми на числителните от 11 до 19). Числителните 20, 30 и 40 в стария ни език гласят *два (три, четири) десети*, а 50, 60...90 – *пет десет (>педесет), шест десет (>шездесет)...девет десет (деведесет)*. В писмени паметници от XIV–XV в. намираме потвърждение на формата *двадесет*, където крайното *и* е редуцирано под въздействие на числителните от типа *пет десет (педесет)*. Числителното *сто* (<съто) е било съществително име от ср. р. и се скланя по образа на съществителните имена, а с течение на времето става несклоняемо. За това, че някога е съществувало склонение, свидетелстват форми като *триста*. В първите паметници формата за числи-

телното 1000 е *тисућа*, която се скланя като съществително име от женски род. След XV в. е заместена изцяло от гръцката чуждица *хиљада* в сръбския език. Числителните редни в сръбски са имали (и имат) форми на сложни прилагателни имена.

До известни промени и редукции се стига и сред наследените глаголни категории. *Презенсът* има два вида окончания: едните са характерни за т.нар. атематични глаголи (без вокал в основата), а другите – за т.нар. тематични (с вокал *е* или *и* в основата). Само пет глагола спадат към първата група. Те в 1 л. ед. ч. имат окончания *-мѣ*: *кѣмѣ*, *дамѣ*, *ѣмамѣ*, *тамѣ*, *вѣмѣ*, докато всички останали имат окончание *-оу* (<ж). В сръбския език след XIII в. окончанието *-м* се разпространява сред почти всички останали глаголи. Най-характерното някога окончание *-у* (<ж) се пази в книжовния език и до днес в *хоћу* и *могу*. Двойственост при окончанията има и във 2 л. ед. ч.: окончанието *-ш* (<шь) се приема от всички глаголи още от XIII–XIV в., с изключение на *јеси*, където се пази старото окончание на атематичните глаголи. В 3 л. ед. и мн.ч. отпада краесловното *-т* и така вече в текстовете от XII в. тези форми са *буде* (<будет), *буду* (<будут), *мине* (<минет). 1 л. мн. ч. в сръбски има окончание *-мо* от най-стари времена. Във 2 л. мн. ч. и до днес се пази старото праславянско *-те*.

Имперфектът в сръбския език някога е имал окончания *-х*, *-ше*, *-ше*, *-хомо*, *-шете*, *-ху* (*могах*, *могаше*, *могаше*, *могахомо*, *могашете*, *могаху*). В 1 л. мн. ч. окончанието *-хомо* под въздействието на аористните окончания се трансформира в *-хмо*, а след това в *-смо*, а във 2 л. *-шете* в *-сте*.

В старосръбски *аористът* има следните окончания: *-х/-ох*, *-ѳ/-е*, *-ѳ/-е*; *-хомо*, *-хмо*, *-смо/-охомо*, *-охмо* *-осмо*, *-сте/-осте*, *-ше/-оше*. В 1 л. мн. ч. окончанието *-смо* (*-осмо*) с времето измества останалите и преобладава в по-голямата част от диалектите.

Перфектът в сръбския език още в далечни времена се образува от презенса на глагола *јесам* (*јесъм*<*јесъмь*) и миналото деятелно причастие. С образуването на глаголните енклитики *сам*, *си*, *је*. се създават условия за изместване с тяхна помощ на съчетанията с пълни форми (освен в случаите, когато спомагателният глагол е в началото на изречението).

От най-стари времена и *плусквамперфектът* в сръбски се образува с помощта на имперфекта на спомагателния глагол *бити* и миналото деятелно причастие: *Што бѣху бесѣдили?* (Образуването на плусквамперфекта с помощта на перфекта на спомагателния глагол *бити* е по-нова особеност на сръбския език.)

В праславянския език няма отделни форми за бъдеще време. Това глаголно време още от миналото в сръбски се образува с помощта на пълните и енклитичните форми на презенса на глагола *хтети* и инфинитива: *хоћу*, *хоћеш*, *хоће*, *хоћемо*, *хоћете*, *хоће+инфинитив*, съответно *ћу*, *ћеш*, *ће*, *ћемо*, *ћете*, *ће+инфинитив*. Отрицателната форма е една и съща и в двата случая: *нећу*, *нећеш*, *неће*, *нећемо*, *нећете*, *неће+инфинитив*.

Императивът в сръбски се характеризира с премахване на двойствеността на окончанията *-ите/-ѣте* в мн.ч. в полза на *-ите* и по този начин от двете

форми – *молите* и *берѣте*, сръбският език приема *молите*, *берите*. Във функцията на отрицание на императива много рано започва да се употребява конструкцията *немој+инфинитив* (където *немој* е получено от *не мози*).

От най-ранни времена *условно наклонение* се образува с помощта на аористните форми на спомагателния глагол *бити* и деятелно причастие. И в 3 л. мн. ч. е приета формата с *би* (*кои би хотѣли*).

Някогашните *причастия* са категория, свързана едновременно и със съществителното име, и с глагола. Били са пет, а по своите промени във всичко приличат на прилагателните имена. В сръбски, както и в другите славянски езици тази сложна система претърпява значителни промени. Едно от тях (*сегашно страдателно причастие*) съвсем изчезва от езика. *Сегашното деепричастие* се свежда рано до наречие на *-е*, *-ући* и *-ѣћи* (някогашни окончания): *хвале*, *хвалеће*, *хвалећи*, *знајући*. През Средновековието наречията на *-е* в езика са изцяло заменени от тези на *-ћи*. *Миналото деепричастие I* също изгубва значението си на причастие и става наречие, запазвайки две форми, завършващи на *-в* (някога окончание за м. и ср. р.) и *-вши* (някога за ж. р.). *Миналото деепричастие II* става деятелно причастие, разпознаваемо по окончанията *-о*, *-ла*, *-ло* (<*-лъ*, *-ла*, *-ло*). Още от най-далечни времена ги откриваме в състава на сложните глаголни форми. *Миналото страдателно причастие* става страдателно причастие. Запазва значението и склонението на прилагателно име и служи за образуване на страдателни форми. Разпознаваме го по окончанията *-н*, *-на*, *-но* и *-т*, *-та*, *-то*.

Съюзите претърпяват големи промени. Много праславянски съюзи изчезват от сръбския език (*же*, *бо*, *аће*, *јако*, *идеже*, *јегда* и т. н.), а негова важна особеност е разпространението на употребата на съюза *да*.

Основният *речников фонд* на сръбския език е наследен от праславянски. На Балканите този фонд се попълва с думи от езика на местното население, както и на други народи, преди всичко от гръцки.

3. Друга посока на развитие на писмеността на сърбите през Средновековието е *църковнославянският език*. Това е вариант на старославянския език, формиран в отделните славянски страни в зависимост от местните езикови съответствия. Разликата между „класическия“ старославянски и църковнославянския език се свежда основно до разлика в произношението. Някои старославянски звукове, които не са съществували в съответната среда, са заменени с други. По този начин възникват *редакции на старославянския език*. Общото наименование на всички тези редакции (*руска*, *българска*³, *сръбска*, *чешка* и др.) е *църковнославянски език*. В сръбската си редакция той има шокавска фонетична „опаковка“. Носовите гласни *ѡ, Ѣ* са заменени от *е, у*, вместо два ера остава един, отбелязван с малък ер (*ь*), и др. Така образуваният книжовен език се използва от сърбите в литературата, църквата и културата до XVIII в. В научната литература е известен под името *сръбскославянски език*. В този период на него е писа-

³ Българска редакция – този термин не се употребява в българското езикознание. – Б. р.

на църковна литература, оригинална сръбска средновековна литература (жития, биографии) и преводна литература (рицарски романи и др.) Различните варианти в самия сръбскославянски произлизат от различните функционални стилове. Може да се каже, че типичният сръбскославянски е езикът, използван в житийната литература. Езикът на литургичната (църковната) литература е много близък до старославянския, докато езикът на преводната литература носи повече черти на народния говор. През този дълъг сръбскославянски период се забелязва развитие в графичната система. В най-старите текстове кирилицата се основава на глаголицата в определени случаи, което дава отражение в нежелателна двуфункционалност на някои букви (ѣ, ѓ, ѣ). В началото на XIII в. този недостатък е поправен чрез реформа, която вероятно е била поощрена от св. Сава. В края на XIV в. сръбско-славянската кирилица става по-консервативна (с въвеждането на буквата љ).

През първата половина на XVIII в. в сръбската култура навлиза т.нар. *рускославянски*⁴ език, който до днес остава в сръбската православна църква като езика на богослужението. В края на века в литературата е създаден език, наречен *славяносръбски*, който всъщност е смесица от няколко езикови идиома (рускославянски, сръбски народен говор, руски, дори и сръбскославянски при някои писатели). С такъв книжовен език сърбите влизат в XIX в.

4. Днешният сръбски книжовен език в известен смисъл е резултат и/или продължение на онази насока в развитието на писмеността, която е във връзка с особеностите на сръбския народен език. Връзка с другата посока на развитие – църковнославянската – практически не съществува. Създател на модерния сръбски език е Вук Стефанович Караджич. В основата на този език е говорът на неговия роден край, т.е. диалектът, на който той говори и чиято структура добре познава. Този диалект, познат в науката днес под името *новощокавски*, е най-разпространеният между сърбите.

Превод от сръбски: **Донка Дойчинова**
 Редактор на превода: **Славка Величкова**

БИБЛИОГРАФИЯ

- Белич 1999:** Александар Белић. Историја српског језика (Фонетика / Речи са деklinацијом / Речи са конјугацијом) // *Изабрана дела Александра Белића*, четврти том, Београд, 1999.
- Вукович 1974:** Јован Вуковић. *Историја српскохрватског језика, I дио, Увод и фонетика*. Београд, 1974.
- Грицкат 1975:** Ирена Грицкат. *Студије из историје српскохрватског језика*. Београд, 1975.
- Джорджич 1990:** Петар Ђорђић. *Историја српске ћирилице*. Београд, 1990.
- Ивич 1991:** Павле Ивић. *Из историје српскохрватског језика*. Ниш, 1991.

⁴ Рускославянски език – според българската терминология терминът означава църковнославянски език. – Б. р.